

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Магістри

**Освітньо-професійна програма
“Середня освіта (географія)”**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет географічний
Кафедра географії України

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Програма і методичні рекомендації

Галузь знань : **01 «Освіта/Педагогіка»**
Спеціальність : **014.07 «Середня освіта. Географія»**
Освітній ступінь: **магістр**
Денна і заочна форми навчання

Львів 2025

Розглянуто на засіданні кафедри географії України

Протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

Укладач:

канд. геогр. наук, доцент Лаврук М.М.

Затверджено на засіданні Вченої ради географічного факультету

Протокол № від вересня 2025 р.

**Педагогічна практика у закладах шкільної освіти: Програма і методичні рекомендації
(уклад. М. Лаврук) - Львів, 2025 – 47 с.**

Брошура призначена для студентів спеціальності 014.07 «Середня освіта. Географія» для організації другої педагогічної практики, яка проходить у закладах шкільної освіти. Висвітлено мету і завдання практики, організаційні етапи, зміст діяльності практикантів. Подано рекомендації щодо проведення залікових занять, учнівських досліджень і проєктів та оформлення звітних документів.

© Львівський національний
університет імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	3
2. Мета і завдання.....	5
3. Зміст діяльності	8
4. Бази практики.....	9
5. Організація і керівництво практикою.....	10
6. Оцінювання результатів практики	13
7. Звіт про практику.....	18
9. Рекомендована література та інформаційні джерела	19
10. Методичні рекомендації до проведення уроку-лекції, уроку-семінару.....	23
11. Методичні рекомендації до організації учнівського дослідження.....	30
12. Методичні рекомендації до організації роботи учнів над проєктом.....	34
13. Методичні рекомендації до аналізу професійної компетенції викладача-практиканта..	39
14. Заліковий лист результатів педпрактики.....	45
15. Анкета критичного осмислення результатів педагогічної практики.....	46

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Педагогічна практика у закладах шкільної освіти призначена для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання для денної та заочної форм навчання. Організатором практики є кафедра географії України.

Цей вид практики є обов'язковою освітньою компонентою ОПП « Середня освіта (Географія)». Її тривалість визначена навчальним планом і складає 4 тижні у III семестрі, загальною кількістю 90 год, що відповідає 6 кредитам ECTS.

Педагогічна практика передбачає виконання магістрантами основних професійних функцій вчителя географії: проведення уроків, функцію ментора, організування учнівських досліджень та проєктів з використанням ГІС-технологій, апробацію у навчальному процесі власних методичних розробок, які стали результатом виконання науково-педагогічного дослідження, висунутих ідей та положень, що будуть предметом захисту як складова кваліфікаційної магістерської роботи.

Передумовами проходження практики є опанування таких обов'язкових компонентів (ОК) освітньо-професійної програми:

ОК Методика науково-педагогічних досліджень

ОК Міждисциплінарний підхід у навчанні географії в школі

ОК Освітній менеджмент в географії

ОК Актуальні проблеми освітнього процесу у сучасній школі

ОК Інформаційні технології навчання географії в школі

ОК Педагогічна майстерність

ОК Педагогічна практика у закладах шкільної і позашкільної освіти.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ

Метою педагогічної практики є поглиблення, розширення і вдосконалення досвіду педагогічної, діагностичної, інноваційної діяльності студентів у процесі виконання ними функцій викладача географії у закладах загальної і передвищої фахової освіти; апробації власних методичних розробок; окреслення індивідуальної лінії професійного зростання.

Завдання практики:

- апробувати в реальному навчально-виховному процесі власно створені методичні розробки уроків, практикумів, досліджень, проєктів тощо, які містять основні ідеї та висновки науково-педагогічного дослідження і є складовою змісту магістерської кваліфікаційної роботи.
- сформувати у стажерів уміння визначати дидактичну доцільність (ефективність) власних ідей і методичних розробок застосовуючи існуючі та пропонуючи власні критерії.
- розвиток у практикантів необхідних умінь щодо конструювання технологічних варіантів різних форм навчально-виховної роботи із здобувачами освіти профільної школи і закладів передвищої освіти та вдосконалення практичних навичок проведення відповідних занять;
- сформувати уміння студентів-практикантів критично аналізувати традиційні та інноваційні підходи до організації навчально-виховної роботи з географії у ЗЗСО та закладах фахової передвищої освіти ;

- зібрати звітні матеріали для конструктивної частини магістерської роботи (фото-відеоматеріали проведених заходів, протоколи апробації, експертні відгуки, оцінювальні анкети та ін.).

Програмні компетентності, які формує практика:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та проведення педагогічних досліджень.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність застосування знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

ЗК 3. Здатність планувати та управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати якість виконуваних робіт.

ЗК 4. Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.

Фахові компетентності:

ФК 8. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.

ФК 11. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.

ФК 13. Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.

ФК 14. Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.

Предметні компетентності:

ПК 16. Здатність усвідомлювати та інтегрувати концептуальні природничо-географічні, суспільно-географічні, картографічні, психолого-педагогічні знання та навички.

ПК 17. Здатність розв'язувати задачі у професійній діяльності з методики профільного навчання географії та позакласної роботи, спрямовані на формування у здобувачів освіти ключових і предметних географічних компетентностей, фахового світогляду.

ПК 18. Здатність здійснювати самостійно та організувати дослідницьку діяльність здобувачів освіти з використанням сучасних методів і технологій, прикладних географічних досліджень природних і суспільних явищ та процесів, адаптованих під конкретні умови освітньої діяльності, узагальнювати отримані результати, презентувати їх.

ПК 19. Здатність до поглиблення знань і вдосконалення предметної області природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії, що включають новітні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, є основою для оригінального мислення, проведення досліджень та критичного осмислення професійних проблем.

ПК 20. Здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі з метою розширення й актуалізації географічних і психолого-педагогічних знань, пояснювати їх письмовими, усними та візуальними засобами на різних

просторових рівнях (світовому, регіональному, державному, локальному), працювати в глобальному, інформаційному середовищі за фахом.

ПК 21. Здатність до здобуття спеціалізованих умінь та навичок розв'язання проблем сучасної географічної науки, педагогіки, психології, методики навчання географії, які необхідні для проведення наукових дослідження, провадження інновацій наукової та педагогічної діяльності.

ПК 22. Здатність до організації та проведення позанавчальної роботи здобувачів освіти географічного, краєзнавчого, туристського або іншого фахового спрямування.

ПК 23. Здатність впроваджувати україноцентричний підхід в освітній діяльності з урахування особливостей національного та регіонального контексту.

Очікувані результати

За підсумками педагогічної практики студент/студентка має :

Знати:

- особливості планування навчального процесу в сучасних закладах загальної освіти з використання модельних програм; нормативних документів і методичних рекомендацій, що регулюють навчальний процес у ЗЗСО (**ПРН 3**)
- концептуальні засади та основні теоретико-методологічні проблеми природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії та профільної географії на рівні новітніх наукових здобутків (**ПРН 15**)
- шляхи мотивації учнів до саморозвитку засобами географії (**ПРН 10**)
- способи використання міжпредметного підходу до організації навчання географії;
- стратегії оцінювання, включаючи неформальні та формальні, діагностичні, формувальні та підсумкові підходи до оцінювання навчання учнівства;
- основні принципи, закони та методики науково-педагогічних досліджень; апарат науково-педагогічного дослідження, етапи науково-методичного дослідження; (**ПРН 6**)

Уміти:

- застосовувати знання з психології, педагогіки, географії для розроблення навчальної програми з предмета, проєктування уроків географії та учнівських досліджень, виховних заходів (**ПРН 1**)
- підбирати актуальний навчальний матеріал з географії встановлювати правильне співвідношення між компонентами географічних знань (уявленнями, поняттями, закономірностями, причинно-наслідковими зв'язками, світоглядними ідеями, науковими фактами)
- підбирати і творчо застосовувати методи формування ключових і предметних географічних компетентностей у здобувачів у закладах освіти різного типу (**ПРН 16**)
- використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки та обміну інформацією у професійній діяльності, презентації власних та спільних результатів, реалізації дистанційного та змішаного навчання; (**ПРН 2**)
- володіти основними прийомами роботи з електронним підручником, картою, глобусом, схематичною наочністю, навчальною літературою;

- класифікувати, упорядковувати і узагальнювати навчальний матеріал відповідно до умов навчального процесу, потреб формування ключових компетентностей та інтегрованого навчання; (ПРН 9)
- володіти методикою географічних досліджень, необхідних для організації практичних занять з географії та позашкільної роботи, організувати дослідницьку роботу здобувачів освіти профільної школи; (ПРН 18)
- використовувати різноманітні форми і методи перевірки знань; об'єктивно оцінювати діяльність учнів за критеріями, визначеними у концепції загальноосвітньої школи і коментувати оцінки;
- проводити позаурочні заходи з географії з урахуванням всіх компонентів навчально-виховного процесу;
- аналізувати проведені навчальні заняття під кутом зору методичних, загально-дидактичних, психологічних вимог; здійснювати самоаналіз, теоретично осмислювати досвід роботи колег;
- характеризувати психологічні особливості учнів, класного колективу;
- застосовувати поняттєво-концептуальний апарат географії, теоретичні й емпіричні досягнення психології, педагогіки та методики навчання для виявлення проблем навчання географії й організування дослідницької роботи (ПРН 17)
- формулювати наявні проблеми у сфері освітньої діяльності, демонструвати навички їх критичного аналізу, генерувати нові ідеї, аргументувати можливі шляхи їх вирішення та критично оцінювати їх спроможність у рамках науково-педагогічного дослідження (ПРН 4)
- виявляти, фіксувати, систематизувати, узагальнювати факти педагогічної діяльності з метою виконання науково-методичної роботи;
- забезпечувати конструктивну та безпечну взаємодію з учасниками освітнього процесу (ПРН 11)
- дотримуватись умов функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища; (ПРН 12)
- діяти автономно і в команді (ПРН 13)
- дотримуватись культури академічної доброчесності у власній діяльності та формувати її в учнів (ПРН 14)
- представляти і поширювати географічну інформацію, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи, інформаційно-комунікаційні технології, популяризувати географію як засіб формування просторової культури громадян (ПРН 21).

3. ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ

Робота, яку виконують студенти під час цієї практики аналогічна роботі на посаді вчителя географії:

- 1) ознайомлення зі школою, класом;
- 2) навчально-методична робота з географії;
- 3) організаційно-виховна робота;
- 4) психологічно-діагностична діяльність;
- 5) захист практики.

Ознайомлення зі школою:

- ознайомлення з організаційно-профільною специфікою школи;
- ознайомлення з розкладом занять;
- встановлення ділових контактів з учителями та адміністрацією школи.

Зміст **навчально-методичної роботи** студентів під час проходження педпрактики складається з таких видів діяльності:

- проєктування пробних і залікових уроків з використанням власних розробок, які ґрунтуються на висновках науково-педагогічного дослідження, здійсненого на попередній практиці;
- проєктування і проведення учнівського програмного дослідження з використанням ПС-технологій;
- розроблення та керівництво інформаційним учнівським проєктом на актуальну краєзнавчу тему.
- дидактично-методичне осмислення набутого досвіду і ведення щоденника педагогічної практики.

Зміст **організаційно-виховної роботи** студента-практиканта складається з таких компонентів:

- виконання *функції ментора* для старшокласників, проведення заходів, спрямованих на виховання пізнавальної і соціальної мотивації успіху;
- профорієнтаційна робота із старшокласниками;
- організування і самостійне проведення залікового виховного заходу у закріпленому класі з *апробацією власних ідей з виховання геопросторової культури старшокласників* ;
- відвідування та аналіз виховних заходів колег-практикантів.

Науково-методична (дослідницька) діяльність:

- проведення навчально-виховних заходів з апробацією власних дидактично-методичних розробок та ідей;
- розроблення та апробація критеріїв оцінювання ефективності власних методичних розробок;
- обговорення з керівниками практики (за можливості - на методичній раді школи) результатів апробації з протоколюванням висновків обговорення;
- написання звіту з педагогічного дослідження.

Психолого-діагностична діяльність

- спостереження за діяльністю колег за заданим алгоритмом;
- аналіз професійної компетентності викладача-практиканта

Захист практики включає таку діяльність:

- самоаналіз набутого дидактичного і методичного досвіду;
- презентація результатів діяльності під час практики: основних звітних документів, виступ на підсумковій конференції з результатами апробації методичних розвідок;
- оформлення звіту та необхідної документації.

Індивідуальні завдання

Під час другої педагогічної практики студент/студентка виконують такі індивідуальні завдання:

1. Бере участь у настановчій нараді з питань практики, отримує особисто скерування на практику і настанови від керівників практики з університету.
2. Складає календарний план індивідуальної роботи.
3. Складає графік індивідуальних заходів і подає керівникам практики від університету.
4. Оформляє щоденник педагогічної практики.
5. Веде щоденник особистих записів.
6. Планує і виконує функцію ментора.
7. Готує та проводять три залікові уроки з апробації власних методичних розробок (тривалість кожного –45 хв).
8. Проектує і проводить учнівське програмне дослідження з використанням ГІС- технологій.
9. Розробляє та керує інформаційним учнівським проектом на актуальну краєзнавчу тему.
10. Аналізує професійну компетентність колеги-викладача
10. Дидактично і методично осмислює набутий досвід і веде щоденник педагогічної практики.
11. Готує та проводять один заліковий виховний захід з учнями з апробацією власних ідей з виховання геопросторової культури старшокласників.
12. Розробляє та апробує критерії оцінювання ефективності власних методичних розробок;
13. Обговорює з керівниками практики результатів апробації з протоколюванням висновків обговорення;
14. Пише звіт з результатів апробації педагогічного дослідження.
15. Оформляє звітну документацію про практику.
16. Готує і виступає з презентацією на підсумковій конференції з результатів апробації власних дидактично-методичних розробок.
17. Подає звітні документи керівникам практики від університету для оцінювання відповідних видів діяльності.
18. Здає звіт керівникові-методисту від географічного факультету для підсумкової оцінки за практику.

4. БАЗИ ПРАКТИКИ

Базами для проходження практики можуть бути: освітні установи (заклади загальної середньої освіти, навчально-виховні комплекси, ліцеї, гімназії, заклади передвищої фахової освіти (коледжі, військові коледжі)).

4.3. Місцями здобуття практичних навичок є заклади загальної середньої освіти №№ 8, 28, 42, 46, 62, 63, 73, 87, 91 (м. Львів); гімназія «Престиж» (м. Львів), Львівська лінгвістична гімназія, гімназія «Євшан» (м. Львів), ліцей «Оріана» (м. Львів). Відносини з освітніми установами, які є базами практики, регулюються Угодою, укладеною між Львівським національним університетом імені Івана Франка та управлінням освіти департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради, яку укладають на 5 років. <https://nmv.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Uhoda-pro-spivpratsiu-z-Upravlinniam-osvity-Lvivskoi-miskoi-rady.pdf>

4.3. Освітньо-професійною програмою та Положенням про навчальний процес у Львівському національному університеті імені Івана Франка передбачено можливість індивідуального вибору практикантом бази практики за умови, що діяльність обраної здобувачем освіти установи, або закладу освіти дозволяє практиканту виконати завдання практики. Згода відповідної установи бути базою практики оформлюється листом-зверненням до Львівського національного університету імені Івана Франка.

4.4. Основні вимоги до бази практики індивідуального вибору:

- відповідність закладу освіти, установи, або наявність в установі підрозділу, які здійснюють діяльність, що відповідає спеціальності за якою готується здобувач освіти;
- наявність кваліфікованого персоналу, який може забезпечити фахове керівництво практикою здобувачів освіти;

- наявність умов для проходження практики, робочих місць, безпечних умов праці, доступу до фахівців, документів, інформаційних ресурсів.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Відповідальність за організацію та проведення педагогічної практики студентів спеціальності «Середня освіта. Географія» несе кафедра географії України в особі завідувача і загального керівника практики – викладача кафедри.

Функції керівників практики:

Декан факультету:

- контролює вибір баз практики;
- узгоджує накази про скерування здобувачів вищої освіти на практику;
- бере участь в організації інструктивних зборів (нарад) із здобувачами вищої освіти, яких скеровують для проходження практики;
- здійснює контроль за скеруванням здобувачів вищої освіти на практику та своєчасним їх прибуттям на бази практики;
- контролює роботу кафедри на основі моніторингу проходження практики здобувачами вищої освіти;
- контролює організацію й проведення захисту практик на кафедрі;
- аналізує методичне забезпечення практики; аналізує якість проходження здобувачами вищої освіти практики та її захист;

Загальний керівник практики від факультету:

- складає програму педпрактики, визначає базу її проведення, відповідає за методичне забезпечення практики;
- формує групи і розподіляє студентів за базами практик, узгоджує з керівництвом факультету, кафедрами загальної педагогіки і психології кандидатури керівників практики;
- готує проект наказу і здає у навчальну частину;
- визначає дату і час проведення інструктажу, забезпечує участь у настановній нараді студентів і керівників практики від факультету, кафедр загальної педагогіки і психології;
- контролює за своєчасним початком практики, ходом її проведення, вибірково перевіряє її проведення в окремих закладах освіти;
- організовує і проводить разом з керівниками-методистами підсумкову конференцію;

Груповий керівник-методист від факультету:

- бере участь у настановній нараді, налагоджує контакт з групою;
- ознайомлюється з наказом ректора про педпрактику;
- заводить студентів у заклад освіти, де вони проходять практику;
- надає допомогу студентам в складанні індивідуальних планів, графіків проведення залікових уроків;
- проводить консультації з питань змісту педагогічної практики, надає практичну допомогу студентам у підготованні залікових уроків, перевіряє готовність студентів до їхнього проведення;
- систематично організовує зворотний зв'язок зі студентами щодо проходження й ставлення до педагогічної практики;

- відвідує залікові уроки студентів, проводить їхнє обговорення, виставляє оцінку в заліковий лист;
- співпрацює з учителем-предметником, іншими керівниками практики, налагоджує взаємодію з ними;
- разом із загальним керівником організовує захист практики на факультеті, узгоджує підсумкову оцінку;
- виставляє підсумкову оцінку за практику у заліковий лист;
- пише відгук про роботу студента у щоденник практики;
- забезпечує наявність повного комплекту звітних документів і передає їх на архівування загальному керівникові практики.
- у разі неявки студентів на практику, порушення ними трудової дисципліни, нехтування своїми обов'язками, а також виникнення конфліктних ситуацій або невідповідності баз проходження педпрактики вимогам, повідомляє про це письмово (рапортом) кафедру географії України і деканат факультету;

Керівник від кафедри загальної педагогіки:

- бере участь у настановчому інструктажі студентів на факультеті (перед початком практики) і в підсумковій конференції (після завершення практики);
- спільно з груповим керівником-методистом від факультету, учителем, класним керівником планує навчально-виховну роботу студентів-практикантів, надає методичну допомогу у підготуванні і проведенні занять за фахом, організуванні педагогічної взаємодії з учнями, їхньої позакласної діяльності, розвитку позитивних міжособистісних взаємин у колективі тощо;
- надає студентам компетентні рекомендації щодо організування позакласної діяльності учнів, формування їхнього інтересу до виховних заходів;
- відвідує уроки студентів-практикантів, бере участь у їхньому обговоренні, оцінює заняття і виставляє відповідний бал у заліковий лист проходження практики;
- надає практикантам допомогу у виборі ними позакласного виховного заходу, розробленні плану-конспекту (чи сценарію), завізує його разом з класним керівником (до початку проведення), консультує практикантів щодо виконання функції ментора;
- присутній на заліковому виховному заході, бере участь в його обговоренні, виставляє диференційовану оцінку у заліковий лист за проведення та оформлення заходу;
- присутній на захисті практики.

Керівник від кафедри психології:

- бере участь у настановній нараді щодо організаційних питань і завдань практики;
- оголошує на настановній нараді завдання психологічних досліджень та алгоритм їх виконання;
- надає консультації щодо складання плану бесіди з колегами та її проведення задля написання аналізу (самоаналізу) професійної компетентності викладача-практиканта;
- проводить індивідуальні та групові консультації щодо організування та оформлення психологічного спостереження за колегою;
- надає поради щодо методів і методик;
- перевіряє та оцінює психолого-педагогічну характеристику, яку студент-практикант повинен подати на кафедру психології у визначений термін;
- бере участь у підсумковій конференції з питань удосконалення проходження педагогічної практики студентами.

Керівник бази практики (директор /завуч ЗЗСО, ЗПФО):

- організовує практику у відповідності до угоди та програми практики;
- разом з керівником практики розподіляє студентів на робочі місця;
- відвідує (вибірково) заняття практикантів і бере участь у їх обговоренні;
- аналізує, оцінює роботу студента, оформляє відповідну документацію.

Вчитель/вчителька географії :

- розкриває особливості створення навчальної програми з географії, вибору підручників;
- надає організаційну і методичну допомогу у проведенні пробних і залікових уроків: перевіряє конструктор уроку, консультує щодо використання методів і засобів, форм роботи на уроці;
- присутній на пробних і залікових уроках та бере активну участь у їх конструктивному обговоренні;
- залучає практикантів до роботи методичного об'єднання школи;
- консультує з організаційно-методичних питань проведення педагогічного дослідження;
- аналізує і надає допомогу у розробленні критеріїв оцінювання ефективності студентських методичних розробок;
- обговорює з керівниками практики результати апробації, підписує протокол висновків обговорення;
- пише характеристику на практиканта в щоденнику практики.

Класний керівник

- надає організаційну і методичну допомогу у підготовці і проведенні виховних заходів;
- консультує з питань планування виховної роботи в старшій профільній школі;
- надає допомогу у психологічному вивченні класу.

Форми контролю

Контроль та оцінка результатів практики здійснюється в двох аспектах:

1. *Поточний контроль* (результати щоденної діяльності студентів).
2. *Підсумкова атестація* (результативність практики за підсумками досягнення поставлених цілей навчання).

Поточний контроль під час практики здійснюється з двох сторін: з боку навчального закладу та з боку освітнього закладу, на базі якого студент проходить практику. Як правило, оцінюється якість виконуваної роботи, береться до уваги відвідування, дисциплінованість, ініціативність, старанність, безконфліктність практикантів.

6. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Оцінюючи результати практики, враховують попередню оцінку керівників практики від університету та бази практики, результати захисту та характеристика на студента-практиканта. Студенти, котрі регулярно відвідували базу практики, виконали всі індивідуальні завдання, активно включилися в роботу вчителя, якісно оформили звіт, вчасно його подали, а також отримали схвальну характеристику з бази практики, отримують позитивну оцінку. Студентів, що не виконали програму практики й отримали незадовільний відгук з бази практики або незадовільну оцінку при складанні заліку, відраховують з навчального закладу.

Оцінка в балах за види діяльності *у педагогічній* практиці розподіляється так:

Таблиця 2.

№ за пор.	Види практичної діяльності	Оцінка (бали)
1	Залікові уроки з географії за власною методичною розробкою (за кожен)	1-10 (30)
2	Заліковий виховний захід за власною методичною розробкою	1-10
3	Конструктор залікового уроку з власною методичною розробкою	1-5
4	Конспект виховного заходу з власною методичною розробкою	1-5
5	Розробка і керівництво інформаційним учнівським проєктом	1-15
6	Розробка і керівництво програмним учнівським дослідженням із застосуванням ГІС-технологій	1-15
7	Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта	1-10
8	Презентація результатів практики	1-10
	Разом	1-100

Підсумкову оцінку у Заліковому листі виставляє безпосередній керівник практики від факультету.

При оцінюванні всіх видів діяльності практиканта/практикантки та виставленні підсумкової оцінки необхідно керуватись загальними критеріями визначення якості його /її роботи:

- **ступінь** виконання студентами завдань практики;
- **якість** педагогічних знань, виявлених під час практики та їх відображення у звітній документації;
- **рівень** сформованості умінь та навичок практичної роботи студентів як майбутніх фахівців.

Критерії оцінювання

Таблиця 3

Оцінка за національною і шкалою ECTS	Загальні ознаки, показники, характеристики умінь і знань
Відмінно (5) А 90–100 балів	Демонстрування на уроках і позакласних заходах глибоких і ґрунтовних знань програмного матеріалу з курсів шкільної географії; уміння самостійно визначати і формулювати мету навчального заняття, передбачати формування в учнів конкретних понять, умінь і навичок; уміння відбирати необхідний зміст навчального матеріалу, визначати послідовність його вивчення (відбір суттєвих основоположних наукових понять, цікавих, переконливих, яскравих прикладів; використання додаткової інформації – найновіших положень, ідей, фактів, застосування міждисциплінарного підходу до навчання; уміння визначати й застосовувати найбільш раціональні для конкретного уроку активні й інтерактивні методи, прийоми навчання, види, форми пізнавальної діяльності учнів, що сприяють досягненню поставленої мети; уміння самостійно реалізувати план ведення заняття, дотримуючись принципів навчання; уміння використовувати

	<p>ІКТ для організування процесу навчання у т.ч. змішаного його режиму; уміння враховувати психологічні особливості й стан учнів на уроці, вибирати доцільні педагогічні дії, залучати кожного до навчально-пізнавальної діяльності; уміння налагоджувати контакт з учнями у процесі навчання, виявляти повагу до них, створювати ділову і доброзичливу атмосферу на уроці чи під час позакласного заходу; уміння об'єктивно оцінювати знання, уміння, навички учнів, аналізувати досягнуті успіхи; уміння науково аналізувати навчальне заняття; уміння організовувати позакласне життя учнів, ураховуючи їхні потреби, інтереси; уміння забезпечувати національну своєрідність виховання, спиратися у виховній роботі на національні традиції українського народу, його культуру, національно-етичну обрядовість, звичаї; уміння самостійно готувати і складати сценарій позакласного (виховного) заходу; уміння залучати учнів до підготування і проведення позакласного заходу; уміння самостійно проводити захід, враховуючи вікові психологічні особливості учнів, викликати у них позитивний емоційний відгук, особистісне ставлення до ідей (змісту) виховного заходу, різних видів діяльності, застосованих під час його проведення; уміння аналізувати проведений позакласний захід; уміння застосовувати емпіричні методи науково-методичного дослідження, інтерпретувати отримані результати; уміння самоаналізувати отриманий педагогічний досвід і презентувати його; сумлінне виконання вимог і завдань педпрактики.</p>
<p>Дуже добре (4) В 81–89 балів</p>	<p>Критерії ті ж самі, що і для «відмінно», але допустимі декілька незначних методичних огріхів.</p>
<p>Добре (4) С 71–80 балів</p>	<p>Осміслене знання програмного навчального матеріалу, його основоположних наукових фактів, понять, ідей; уміння самостійно визначати мету заняття, уміння підбирати необхідний навчальний матеріал відповідно до програми, складати план-конспект за допомогою вчителя-предметника і керівника-методиста; уміння під керівництвом учителя-предметника, керівника-методиста визначати та застосовувати найбільш раціональні для конкретного заняття методи, прийоми навчання, види навчально-пізнавальної діяльності учнів, які сприяють досягненню поставленої мети; уміння викликати інтерес в учнів до деяких тем навчального предмета; уміння за допомогою класного керівника організувати позакласний захід, ураховуючи інтереси, потреби учнів; уміння складати сценарій позакласного заходу, організувати деяких учнів до його проведення, користуючись практичною допомогою класного керівника; намагання застосовувати в окремих ситуаціях нестереотипні методи і прийоми, засоби організування навчальної діяльності учнів, виховного впливу на них під безпосереднім керівництвом учителів; готовність до подолання недоліків у практичній роботі; сумлінне ставлення до педпрактики. У роботі практиканта виявлено методичні огріхи: в умінні формулювати мету навчального заняття, позакласного заходу; під час реалізації накресленого плану проведення заняття, виховного заходу; в умінні застосовувати</p>

	активні методи навчання, різні види, форми пізнавальної діяльності учнів; в умінні враховувати особливості учнів у процесі навчання, налагоджувати з ними контакт; в оцінюванні знань, умінь, навичок школярів, мотивуванні виставленої оцінки; уміння організувати і зібрати емпіричний матеріал для науково-методичного дослідження.
Задовільно (3) D 61–70 балів	Задовільно володіє навчальним матеріалом; не вміє самостійно визначати і формулювати мету навчального заняття, однак після з'ясування головних завдань за допомогою керівників практики реалізує їх задовільно; відчуває значні труднощі у плануванні уроку, написанні конспекту, виборі необхідного навчального матеріалу, визначенні раціональних, для конкретної навчальної ситуації, методів і прийомів навчання, але головно реалізує накреслений за допомогою вчителя, методиста план заняття; в організуванні навчального процесу керується лише власними бажаннями без урахування особливостей, інтересів учнів; відчуває труднощі в налагодженні контакту з усіма учнями класу, працює з окремими школярами, не залучає клас до спільної навчальної роботи; захід проводить формально за планом класного керівника, не створює необхідних умов, які забезпечують його результативність; застосовує стереотипні методи, прийоми, засоби організування навчально-виховного процесу; емпіричний матеріал є, але його недостатньо для переконливих висновків; не виявляє старанності та сумлінності під час проходження педпрактики.
Достатньо (3) E 51–60 балів	Володіє достатнім рівнем географічних знань, але допускає фахові помилки, у підборі навчального матеріалу для уроків користується тільки підручником; не усвідомлює мети навчального заняття; не вміє мотивувати вивчення теми; відчуває значні труднощі у плануванні уроку, написанні конспекту, виборі необхідного навчального матеріалу, визначенні раціональних, для конкретної навчальної ситуації, методів і прийомів навчання; не встигає реалізувати всі структурні елементи уроку за 45 хв, або ж проводить урок за значно коротший від норми проміжок часу; відчуває труднощі в налагодженні контакту з усіма учнями класу, не залучає клас до спільної навчальної роботи; захід проводить формально за планом класного керівника; застосовує стереотипні методи, прийоми, засоби організування навчально-виховного процесу; не виявляє старанності та сумлінності під час проходження педпрактики; емпірична частина науково-методичного дослідження недостатня.
Незадовільно, з можливістю повторного проходження практики FX 25–50	Нехтує педагогічною практикою; порушує виконавську дисципліну; не виконує усі завдання і вимоги педагогічної практики; конфліктує з учнями, колегами, вчителями.

7. ЗВІТ ПРО ПРАКТИКУ

По закінченні практики упродовж 10 календарних днів студенти зобов'язані подати керівникові від географічного факультету папку зі звітними документами. На титульній сторінці зазначають прізвище та ім'я студента-практиканта, факультет; прізвища керівників

від університету та бази практики; вид практики; термін проходження; назву бази практики. Кожен окремий документ також починають з титульної сторінки, на якій зазначають прізвище та ім'я студента-практиканта, факультет та групу, назву документа, час та місце проведення заходу (чи збирання емпіричних даних). Звітна документація обов'язково має містити перелік усіх документів практики з зазначеними сторінками. Наприкінці практики керівник від бази практики кожному студенту видає письмову характеристику його роботи, ставлення до обов'язків, дисциплінованості тощо. В ній обов'язково зазначають рекомендовану оцінку за практику. Характеристику підписують директор навчального закладу, класний керівник та психолог. Цей документ завіряють печаткою організації.

Пакет звітних документів *за педагогічну практику*:

1. Щоденник педагогічної практики (зі всіма заповненими позиціями і печатками з бази практики).

2. Заліковий лист проходження педпрактики (1 стр.) з виставленими оцінками за окремі види діяльності та підсумковою оцінкою за практику.

3. Розгорнутий конструктор одного залікового уроку з географії з рекомендованою оцінкою (альбомний формат, 6–8 стр.). Оцінює керівник від географічного факультету.

5. Розгорнутий план-сценарій одного залікового виховного заходу з рекомендованою оцінкою (4–5 стр.) (оцінює керівник від кафедри загальної педагогіки).

6. Розробку інформаційного (або практичного) учнівського проекту з презентацією виконаної роботи в додатку. Оцінює керівник від географічного факультету.

7. Розробку програмного учнівського дослідження з використанням ГІС-технологій. Оцінює керівник від географічного факультету.

8. Протокол висновку обговорення за участі всіх керівників практики результатів апробації запропонованої практикантом методичної розробки (розробок) навчального та виховного заходу.

9. Презентація виступу на підсумковій конференції.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна література

1. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (С.П. Запотоцький, Г.І. Карпюк, Р.В. Гладковський Р.В., та ін. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/pryrodnycha-osvitnia-haluz/>

2. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти /С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко, Т.Г. Гільберг, Л.М. Даценко. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/pryrodnycha-osvitnia-haluz/>

3. Варакута О. М. Методика навчання географії (курс лекцій): навч. посібник. – Тернопіль: Тайп, 2017. – 170 с.

4. Загальна методика навчання географії: підручник [з грифом МОН України] / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – Київ : ДНВП «Картографія, 2012. – 512 с.

5. Лаврук М.М. Загальна методика навчання географії: практична робота та індивідуальні дослідження студентів: навч.-метод. посібник . – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024 –143 с.

6. Методичні вказівки до виконання завдань психолого-педагогічної практики для студентів 4-х та 5-х курсів неpsychологічних спеціальностей. Режим доступу: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/Metodychni-vkazivky-dlia-vykonannia-zavdan-kaf.-psykholohii-.pdf> – с. 28-35.
7. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник [з грифом МОН України] / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – Київ. : Ніка-Центр, 2014. – 352 с.
8. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Дидактика географії : монографія (електронна версія) / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – Київ: Ніка-Центр, 2013. – 570 с.

Додаткова

1. Аналіз уроку / упоряд. Н. Мурашко. – Київ: Шк. Світ, 2008. – 128 с.
2. Врублевська М.О. Секрети успішного уроку географії. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 144 с.
3. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя 13-е видання. – Харків : Вид. група «Основа», 2015. – 112 с.
4. Даценко О. В. Інноваційні підходи до організації науково-методичної роботи з учителями географії. URL: <http://studcon.org/innovaciyni-pidhody-do-organizaciyi-naukovo-metodychnoyi-roboty-zuchytelyamy-geografiyi>.
5. Дмитренко К.А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. – Харків : Вид. група «Основа», 2018. – 119 с.
6. Кейс-урок «Світовий океан – океан таємниць». URL: <http://case.edufuture.biz/m-ua-keys-ocean.html>
7. Компетентнісний підхід як інноваційний напрям у навчанні географії. URL: <http://nikolyk-l-p.korostushiv.com/?p=12362>. 6.
8. Мальчикова Д.С., Мезенцев К.В. Публічний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: досвід України і світу // Український географічний журнал, 2022 (1). URL: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.01.053>
9. Науменко С.О. Технології оцінювання географічної компетентності учнів основної та старшої школи (результати анкетування вчителів) // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології – 2013 – № 5 (31), С. 153 – 162.
10. Свір Н. В. Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України»: особливості викладання географії у 9 класі. / Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2021. №32, с. 64–71.

Інтернет-ресурси

1. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/> – Національна освітня платформа, яка містить необхідні інструменти для організації дистанційного навчання, безкоштовну онлайн-бібліотеку методичних матеріалів, розробки для розвитку й навчання здобувачів освіти.
2. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/> – документи МОН, навчальні програми, підручники, навчально-методичні посібники, рекомендовані МОН.

3. *Географія. Методичний портал.* URL: <http://metodportal.net/taxonomy/term/31?destination=taxonomy%2Fterm%2F31%3Fpage%3D261>) – статті, розробки уроків з географії
4. *Географічні задачі ,тести.* URL: <https://geografiamozil2.jimdofree.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%96/>)
5. *Збірники-конспекти уроків з географії .* URL: <https://yrok.net/lesson/zbirnyky-konspektiv-urokiv/geohrafiia>
6. *«На Урок»* Вебінари, розробки з географії для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/post/internet-na-korist-onlayn-resursi-dlya-vivchennya-geografi>)
7. Шкільне життя. Нормативно-правове забезпечення. Географія. Усі уроки. URL: <https://www.schoolife.org.ua/?p=66738&fbclid=IwAR0nIiXSI0XzoA3J5QZRHEOCbEGvXF19xJYx4X9IZB7eYqAJ-qAw47Dti-U>
8. Шкільні підручники онлайн. URL: https://pidruchnyk.com.ua/?fbclid=IwAR3gPZ6i8-pnoU-BK9_iKtXuKcAgSvY-fgvDqeQcmMknLhFQVUa-V63TwxM
9. *Канал віртуальних подорожей.* Подорожі онлайн з використанням ресурсу Google Планета Земля. URL: <https://www.youtube.com/c/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%B9>
10. *Уміти.* URL: <https://umity.in.ua/>. База ресурсів URL: <https://umity.in.ua/resources/> – це своєрідний бібліографічний покажчик з матеріалами до уроків, який полегшує щоденну роботу педагога – підготовку до занять. Тут містяться добірки ресурсів (відео, дидактичні матеріали, інструменти тощо) з різних джерел за класами, предметами й темами згідно чинних програм.
11. *Geograf.* URL: <http://www.geograf.com.ua/> – на сторінках сайту висвітлюються основні поняття суспільної та фізичної географії України та світу, географії населення, природних ресурсів, подані результати наукових здобутків вітчизняних та світових учених.
12. *EduFuture 7W.* URL: <https://edufuture.biz/ua/> Освітня платформа, яка представляє готові і розробляє на замовлення кейс-уроки (зокрема з географії).
13. *Сім чудес України.* Відеофільми. URL: <https://7chudes.in.ua/video/>). Відеофільми можна показувати учням на уроках в межах програми 8 та 9 класів, розширюючи їхні уявлення про визначні місця України.
14. *Ukrainer.* Медіа проєкт. URL: <https://ukrainer.net/expedition/>. Географічні відкриття та відео з різних регіонів України (цікава етнографічна, географічна, антропологічна інформація). Застосування відеоматеріалів мотивує до самостійного пізнання рідної країни, поглиблює українознавчі та краєзнавчі знання.
15. Загадки, феномени та дива України. Ютуб-канал доктора географічних наук, професора КНУ ім. Шевченка Петра Олексійовича Масляка. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC2s-Imn7AJsZt2LaHyASTlg>
16. *Блог вчительки географії* Савіцької Надії. URL: <https://geolifescool.blogspot.com/> – сервіси для уроку географії.

Онлайн сервіси для уроків географії

1. *Google Classroom*. URL: <https://edu.google.com/workspace-for-education/classroom/>) – це зручна і повністю забезпечена всім необхідним платформа, в якій є всі інструменти для створення, зберігання та обміну інформацією. Зберігання всієї необхідної інформації відбувається в Google Drive, створення документів - в Google Docs, створення презентацій можливо за допомогою Sheets and Slides, планування розкладу за допомогою Google Calendar. Тут є цілком всі інструменти, які необхідні в плануванні і створенні якісного віддаленого навчання.
2. *Learning Apps*. URL: <https://learningapps.org/> – онлайн-сервіс, що дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати у роботі з інтерактивною дошкою або як індивідуальні вправи для учнів. На платформі можна скласти пазли, відповідати на тестові завдання. Як ігрові форми роботи у навчанні географії можна застосовувати **онлайн-сервіс Kahoot!**. Популярний сервіс для проведення вікторин, контрольних робіт, поточного опитування з будь-якої теми, створення різноманітних тестів та навчальних ігор.
3. *Mozaik Education* Мозаїк. Інноваційні цифрові освітні рішення. URL: <https://www.mozaweb.com/>), URL: <https://ua.mozaweb.com/en/index.php> – сучасний освітній платний ресурс, що забезпечує інтерактивний супровід дистанційного навчання географії. При розробці уроків можна скористатися його основною складовою – mozavook, який урізноманітнить освітній процес за допомогою тематичних ілюстраційних анімаційних та творчих презентаційних можливостей. Інтерактивний зміст: 3D-анімації, освітні відео й вбудовані додатки підтримують зацікавленість учнів, сприяють розвитку навичок і допомагають у легкому засвоєнні навчального матеріалу з географії особливо під час дистанційного навчання.
4. *Canva for Education*. URL: <https://www.canva.com/education/> – високоякісні освітні шаблони, які дозволяють планувати уроки, створювати презентації, інфографіку, плакати, відео тощо.
5. *Seterra Online*. URL: <https://www.geoguessr.com/seterra/uk/vgp/3073> – одна з найбільш захопливих та популярних географічних вікторин у світі, призначена для вивчення номенклатури в ігровій формі (понад 200 завдань).

Онлайн сервіси для уроків географії та самостійних досліджень здобувачів освіти

1. *ArcGIS Online*. URL: <http://www.arcgis.com> – надає можливість учням створювати власні карти, інтегрувати та досліджувати шари різноманітних даних, визначати закономірності та шукати зв'язки.
2. *Google Maps* (Карти Google). URL: <https://maps.google.com> – картографічний веб-сервіс від компанії Google, а також набір застосунків, побудованих на основі цього сервісу й інших технологій Google. Можна використати для розрахунків відстані між точками на карті та порівняти власні результати з обчисленнями Google Maps; відстежити рівень розвитку транспортної інфраструктури (за допомогою якого транспортного засобу можна дістатися з пункту А у пункт Б, з'ясувати, котра година у тому чи іншому часовому поясі).
3. *Google Earth* (Google Планета Земля). URL: <https://earth.google.com/web/> – віртуальний глобус. За допомогою цього інструмента учні можуть знаходити необхідні географічні об'єкти та інформацію про них, відстань між географічними об'єктами, встановлювати градусну сітку та визначати географічні координати, визначати висоту територій над рівнем моря тощо. Програма має можливість показувати 3Dмоделі будівель, пам'ятників у деяких містах у високій якості.
4. *Google Earth Education*. URL: <https://www.google.com/earth/education/> – віртуальний глобус для освітніх цілей. Надає вчителям і учням можливість створювати низку географічних заходів, які можна проводити в класі чи вдома.

5. *Mapillary*. URL: <https://www.mapillary.com/> – сервіс Google Earth, на якому можна розглянути точкові та панорамні фотографії з певного місця світу (22 млн геокодованих світлин). Функціонал сайту передбачає можливість додавати власні світлини з прив'язкою до місцевості. Можливостями сайту передбачено відображення інформації пошарово (спутникові знімки, детальні карти тощо). Цю функцію можна використати на уроках у 6 та 8 класах при вивченні топографічних карт, пропонуючи учням зробити порівняльний аналіз реальних світлин та відповідної місцевості на топокарті. У межах проектної роботи можна пропонувати школярам геокодувати власну добірку світлин і в такий спосіб долучитися до глобального всесвітнього проекту! З використанням цього ресурсу можна підготувати квест у рідному місті чи запропонувати віртуальну гру, надавши добірку геокодованих світлин, за деталями яких вони мають визначити місцевість тощо.

6. *Timelapse in Google Earth*. URL:

<https://earth.google.com/web/data=CiQSIhIlgNTQ0MGExNzMxYzI1MTFIYTk0NDM4YmI2ODk0NDUyOTc>) – таймлапс в сервісі Google Earth, який дає можливість простежити зміни на поверхні Землі з 1984 по 2020 рр. Можна використати для демонстрування динаміки розселення, зміни культурних ландшафтів, екологічних проблем планети.

7. *Dynamic World*. URL: <https://dynamicworld.app> – інструмент Google, що надає глобальні дані про ґрунтовий покрив Землі в реальному часі. Класифікує тип покриву Землі на кожні 93 м², зазначаючи 9 категорій поверхні: вода, затоплена рослинність, забудова, дерева, посіви, гола земля, трава, сніг. Можна використовувати як інформаційний ресурс у дослідницькій учнівській роботі від локального до глобального рівня.

8. *Windy*. URL: <https://www.windyty.com>. Інтерактивна візуалізація потоків вітру, температури, тиску, опадів і морських течій в режимі реального часу по всій земній кулі. За допомогою сервісу можна вчити учнів складати власний прогноз погоди.

9. *International Data Base (IDB)*. URL:

<https://www.census.gov/programs-surveys/international-programs/about/idb.html>) – включає демографічні показники понад 200 країн і регіонів світу з населенням 5000 і більше. Дані в IDB включають загальну кількість населення, населення за віком і статтю, а також демографічні характеристики, такі як народжуваність, смертність і міграція. Чисельність населення (за віком і статтю за один рік) і компоненти змін (народжуваність, смертність і міграція) доступні з початкового або базового року до 2100 року на 1 липня кожного календарного року. Цей рівень деталізації забезпечує важливу основу для відстеження демографічних наслідків великих подій, які впливають на населення в усьому світі, включаючи катастрофи та пандемії.

10. *Games On World* (географічні ігри, розроблені для початкових і середніх шкіл, а також корисні в університеті. URL: <https://world-geography-games.com/world.html>)

Мобільні додатки

1. *World Map Quiz*. URL:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.qbis.guessthecountry&hl=uk&gl=US> – мобільний додаток для опанування географічної номенклатури. На уроці можна застосувати для онлайн-змагання.

2. *Redigo*: мобільний додаток, путівник з комплексною інформацією про країни та міста, картографічною та іконографічною візуалізацією, розмовником.

10. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ-ЛЕКЦІЇ, УРОКУ-СЕМІНАРУ

В курсах географії для старшокласників є чимало тем, які вимагають використання новішої, більш актуальної інформації, ніж та, що викладена в підручнику, а також теми, для вивчення яких доцільно застосувати проблемний виклад складних багатогранних аспектів явища чи спрямувати учнів до пошуку інформації для всебічного та дискусійного розгляду

основних питань. Для цього оптимально підходять такі форми організації навчання як *урок-лекція, урок-семінар, урок-конференція*. За відповідної підготовки вони дають змогу реалізувати такі принципи навчання як *системності, науковості, практичної спрямованості, розвивального й виховного характеру навчання географії*, привчають майбутніх студентів до форм занять у закладах передвищої та вищої освіти.

Незважаючи на те, що слово "**лекція**" у перекладі з латинської означає "читання", під сучасною лекцією розуміють не читання раніше підготовленого тексту, а специфічний *прийом*, суть якого полягає в тому, що вчитель упродовж значного проміжку часу в усній формі викладає об'ємний навчальний матеріал з метою забезпечення цілісності його сприйняття учнями. Головна риса шкільної лекції – це наявність розгорнутого *інформаційно-доказового* викладання великого за обсягом і складного за логічною побудовою географічного навчального матеріалу. Під час лекції вчитель використовує такі традиційні прийоми як *пояснення* (аргументує, доказує, систематизує та узагальнює, вказує на причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, тенденції), *розповідь* (описує, характеризує, наводить факти), а також прийоми *активізації* навчально-пізнавальної діяльності учнів (евристичну бесіду, коротку дискусію, складну задачу).

Особливість шкільної лекції полягає у тому, що вчитель інтонаційно виокремлює її структурні частини, надає інструкції школярам щодо техніки конспектування та запроваджує умовні позначення й абрєвіатури. Важливо привчати учнів не до записування під диктовку викладену інформацію, а робити паузи, щоб учні записали своїми словами те що головне на їхню думку.

Структура лекції визначається її науковістю й необхідністю активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Для підтримання пізнавальної активності учнів та дидактичної результативності лекції, учителю необхідно визначити головне (проблемне) питання й поділити його на низку послідовних питань-складників, які за суттю сформулюють план лекції. Наприклад, до теми «Прояви сепаратизму та військової агресії» (10 клас) можна поставити проблему «Чи існують у Європі країни в яких немає сепаратизму?» розглянувши у цьому контексті такі питання як а) історико-географічні чинники сепаратизму, б) культурно-етнічні чинники, в) політичні чинники, г) сучасна геополітична ситуація у Європі та світі і її вплив на сепарацію. До теми «Забезпеченість мінеральними ресурсами» (10 клас) можна використати актуальну проблему: «Як боротьба за обмежені ресурси може стати підґрунтям для виникнення військових конфліктів? У короткій лекції на цю проблему можна виділити питання: а) військові конфлікти, організовані росією в Африці, у боротьбі за ресурси; б) військова агресія росії в Україні і боротьба за рідкісні ресурси на наших східних теренах тощо.

До кожної лекції вчителю необхідно продумати декілька *запитань дискусійного характеру*, які слід задавати під час лекції або після її закінчення з метою формулювання висновків. Дискусійні питання зазвичай не мають однозначної відповіді й передбачають різні варіанти вирішення, зокрема альтернативні. Наприклад, до теми про забезпеченість мінеральними ресурсами можна поставити такі дискусійні питання: «Чи простежується відповідність між географією захоплених російськими військами українських східних промислових міст і поширенням «мінералів майбутнього -- літію, титану?» «У 2022 році вода як ресурс стала одним із приводів для удару російської армії по Херсонщині мета якого полягала у розблокуванні подачі дніпровської води на тимчасово окупований півострів Крим з району Нової Каховки. Спеціалісти ж стверджують, що тимчасове відновлення подачі води до Криму можуть спричинити посилення водного дефіциту як на материковій частині, так і на самому півострові. Чому так?». «Який зв'язок між військовим конфліктом росії в Африці та в Україні?».

Проводячи дискусію вчителєві-практиканту треба пам'ятати про: 1) недопустимість висування питань на кшталт "Визначити, хто має рацію, а хто помиляється щодо тієї чи іншої проблеми"; 2) підтримання уваги учнів до дискусії за допомогою питань на кшталт: "Що було б можливим за умови іншого поєднання чинників чи їхнього просторового розташування...?", "Що могло б статися, якби...?", "Чи були інші можливості вирішення питання...?" тощо); 3) обов'язкове поєднання усіх висловлювань школярів саме з темою, що

обговорюється; 4) виправлення учителем помилок і неточностей, яких припускаються учні, й спонукання їх робити те саме; 5) обов'язковість супроводу всіх тверджень школярів відповідною аргументацією й обґрунтуванням, для чого учитель ставить запитання на зразок "Які факти підтримують твою думку?", "Як ти міркував, щоб дійти такого висновку?"; 6) можливість завершення дискусії як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей і альтернатив між її учасниками.

Навчальна лекція вимагає серйозної підготовки вчителя-практиканта. Йому/їй необхідно відібрати навчальний матеріал, доповнити його новими даними, поєднати із сучасністю, обміркувати прийоми розкриття географічних причинно-наслідкових зв'язків і забезпечити науковість лекції та досягнення її тієї, що розвиває, й виховної мети.

До лекції також потрібно підготувати *наочні засоби і матеріали*: Окрім того, шкільна лекція з географічних предметів передбачає використання різноманітних засобів навчання (карт, демонстраційних таблиць, графічно-статистичних матеріалів, комп'ютеризованих моделей і презентацій тощо).

Окрім лекції як прийому навчання, який триває 10-25 хвилин і використовується головно на етапі вивчення нового матеріалу, лекцію застосовують і як нетрадиційну (для загальноосвітніх закладів) форму навчання. Під час педагогічно-стажувальної практики вчителі-практиканти організують лекцію-урок як форму навчання.

Основні рекомендації до підготовки і проведення лекцій-уроку:

Структура конспекту лекції

I. Мета: Вказати, враховуючи зміст навчальної програми курсу, конкретний результат, який планується досягти.

Навчальна мета передбачає формування в учнів:

- ✓ наукових знань про ...;
- ✓ розуміння понять (теорій тощо) ;
- ✓ осмислення закономірностей (тенденцій, підходів тощо);
- ✓ умінь дискусії (діалогу) з проблем ... ;
- ✓ ціннісних уявлень про ... ;
- ✓ особистісного ставлення до ... ;
- ✓ особистісних поглядів стосовно ... ;
- ✓ критичного ставлення до проблем ...

II. Методи, прийоми, засоби:

Зазначити, які методи, прийоми, засоби навчання застосовуються під час лекції для досягнення визначених завдань.

Методи, прийоми передачі та обміну словесною інформацією:

- ✓ розповідь;
- ✓ бесіда (репродуктивна, пошукова, проблемна, аутентична - обговорення особистісних поглядів, життєвих міркувань учнів тощо);
- ✓ мозкова атака (брейнстормінг);
- ✓ дискусія;
- ✓ діалог;
- ✓ кейс-метод (розповідь про подію, що сталась у житті людини);

Методи, прийоми переконування:

- ✓ апеляція до висловлювань відомих людей;
- ✓ проведення доказів;
- ✓ висловлювання аргументів «за» і «проти»;

- ✓ апеляція до позитивних і негативних емоцій учнів;
- ✓ діагностичне питання.

Методи, прийоми розвитку мислительних дій:

- ✓ аналіз;
- ✓ синтез;
- ✓ порівняння;
- ✓ розрізнення;
- ✓ аналогія;
- ✓ узагальнення;
- ✓ екстраполяція;

Ш. Наочність: мультимедійна презентація, графіки, цифрові карти, тощо

Технологічні засоби навчання: комп'ютер, мультимедійна дошка тощо.

IV. Основні питання лекції: (не більше чотирьох на одну лекцію).

V. Рекомендована література:

Основна (конкретно вказати: автор, назва, рік видання, сторінки)

Додаткова (— ” —).

VI. Основні питання, що розглядаються під час лекції:

Хід лекції:

I. Вступна частина (до 5 хв.)

- ✓ привітання;
- ✓ налагодження зв'язку із пройденим навчальним матеріалом і новою інформацією, визначення її місця і ролі у системі навчального курсу, прогноз подальшого її розгляду;
- ✓ повідомлення теми лекції, створення у старшокласників позитивної установки на її вивчення;
- ✓ визначення основних питань лекції, повідомлення рекомендованої літератури та інтернет-джерел.

II. Основна частина (25-30 хв.)

- ✓ висвітлення кожного питання окремо;
- ✓ показ логічного переходу від одного питання до іншого, здійснення підсумку після кожного етапу;
- ✓ опис шляху обґрунтування понять, концепцій тощо, виокремлення критеріальних ознак, складових, основних елементів;
- ✓ показ логіки пояснення, інтерпретації явищ;
- ✓ опис дій викладача з метою забезпечення розуміння, осмислення учнями змісту;
- ✓ розкриття кожного методу, прийому формування мислительних дій, що застосовуються під час лекції;
- ✓ зазначення міжпредметних зв'язків, практичних прикладів, спрямованості навчальної інформації на професійну діяльність учнів;
- ✓ виокремлення питань для дискусії;
- ✓ проведення екскурсії.

III. Завершальна частина (5-10 хв.)

- ✓ здійснення логічних висновків про основні положення, що розглядалися;
- ✓ повідомлення про досягнення запланованої теми, завдань лекції, оцінка спільної взаємодії з учнями;

- ✓ виставлення оцінок учням за активність під час дискусії.

План-конспект лекції підписується керівником практики від факультету та вчителем до якого прикріплений студент-практикант під час практики.

Методичні вказівки до підготування і проведення уроку-семінару

З курсу педагогіки вищої школи відомо, що **семінар** – це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає у самостійному вивченні студентами за завданнями викладача окремих питань і тем курсу, та оформлення навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Старшокласникам (10-11 клас) та студентам закладів передвищої освіти корисні заняття такого типу, які готують їх до навчання у вищих закладах освіти та привчають до самостійної пошукової роботи і критичного осмислення інформації, отриманої з різних джерел.

Готуючись до семінару, необхідно врахувати насамперед основні *дидактичні цілі*, передбачені цією формою навчання:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань учнів з основ курсу;
- спонукати учнівство до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх у самостійному вивченні відповідних джерел інформації, формувати навички самоосвіти;
- сприяти оволодінню методами аналізу фактів, явищ і проблем, які розглядають на занятті;

Формулюючи мету семінарського заняття, обов'язково виділіть її навчальний, виховний, розвивальний та діагностично-коректувальний аспекти:

- навчальний (поглиблення, конкретизація, систематизація засвоєних знань);
- розвивальний (розвиток логічного мислення учнів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);
- виховний (патріотичне виховання, виховання географічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни, формування світогляду і цінностей тощо);
- діагностично-коректувальний (контроль за якістю засвоєння учнями навчального матеріалу, виявлення прогалин у його засвоєнні та їхнє подолання) тощо.

Загальнодидактичною вимогою до семінарських занять є науковість, доступність, єдність форми і змісту, забезпечення зворотного зв'язку, проблемність та ін.

У методиці проведення семінарських занять є певні особливості, зумовлені логікою викладання конкретної дисципліни: 1) необхідно забезпечити високий рівень мотивації; 2) дотримуватися принципу міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами, практичним навчанням; 3) підтримувати активну атмосферу семінару проблемно-дискусійними запитаннями. Зважаючи на ці вимоги, викладачеві-практикантові необхідно детально ознайомитися з навчальною програмою дисципліни, з'ясувати місце конкретного семінару у системі формування знань та умінь з курсу, пов'язати його тему з іншими дисциплінами, які вивчають учні.

З огляду на вищесказане, сприятливими для проведення семінарського заняття є більшість тем з курсу «Регіони і країни»: характеристику країн Європи, Азії та інших

континентів можна організувати як самостійний пошук за вказаними учителем-практикантом джерелами відповідно до питань, які пропонує навчальна програма (рівень стандарту) та розкриттям їх на уроці-семінарі у вигляді учнівських презентацій. Підтримувати активну зацікавленість на семінарі потрібно проблемними запитаннями, які готує вчитель та учні, повідомленням цікавих фактів, особливо тих, що стосуються взаємин між Україною і країною, що вивчається, прикладами корисного досвіду зі сфери економіки, освіти і культури, сталого розвитку, які можна імпортувати у вітчизняну та нашу особисту життєдіяльність. Окрім тих питань, які передбачені програмою, вчитель-практикант може запропонувати і питання, які мають гостру актуальність для поточного часу.

У курсі «Географічний простір Землі» (11 клас) сприятливими темами для семінарських занять є такі, що узагальнюють знання та відповідають життєвим і практичним інтересам старшокласників. Наприклад, у темі 4 «Атмосфера і система Землі» можна провести семінар на тему «Агрокліматичні ресурси у контексті змін клімату», для якого потрібна належна наукова підготовка вчителів практикантів і старшокласників.

Методика підготування і проведення семінарських занять передбачає:

- повідомлення учням/студентам теми, плану семінарського заняття та рекомендованої літератури (доцільно подати інструктивну карту проведення семінарського заняття);
- опрацювання та осмислення навчального матеріалу на відповідну тему згідно з планом семінарського заняття та рекомендованої літератури;
- підготування до обговорення питань інформаційного блоку у формі діалогу, дискусії, диспуту, тощо (за планом заняття);

Алгоритм підготування до семінарського заняття :

- проаналізуйте тему заняття, подумайте над його дидактичними цілями й основними проблемами, винесеними на обговорення;
- опрацюйте рекомендовану навчальну, наукову та методичну літературу, водночас обов'язково конспекуйте і занотуйте прочитане, виписуйте те, що, на ваш погляд, сприятиме ефективному проведенню семінарського заняття;
- намагайтеся сформулювати свою думку з кожного питання і обґрунтуйте свої міркування;
- запишіть запитання, що виникли у вас під час підготування до проведення семінарського заняття, зверніться за консультацією до викладача-методиста чи викладача кафедри педагогіки;
- складіть розгорнутий план-конспект проведення семінарського заняття, ретельно обдумуючи його етапи, структурні елементи, навчальні питання, які винесено на розгляд, методи, прийоми та засоби навчання, за допомогою яких забезпечуватиметься навчально-пізнавальна діяльність студентів. Розгорнутий конспект семінарського заняття потрібно скласти згідно з вимогами до його структури.

Структура семінарського заняття

Організаційна частина

Мета – мобілізувати учнів/студентів до навчання; активізувати їхню увагу; створити робочу атмосферу для проведення заняття. Складається з привітання викладача зі студентами, виявлення відсутніх, перевірки підготовленості до заняття.

Мотивація та стимулювання навчальної діяльності

Передбачає формування потреби вивчення конкретного навчального матеріалу, повідомлення теми, мети та завдань. Мотивації сприяє чітке усвідомлення мети заняття, що полягає у досягненні кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й студентів.

Обговорення навчальних питань семінару

Полягає в обговоренні й керуванні процесом розгляду основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення. Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами засвоєної навчальної інформації.

Діагностування правильності засвоєння студентами знань

Дає можливість викладачеві та студентам з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту навчальної інформації, невміння чи помилок у виконанні інтелектуальної або практичної дії. Здійснюється за допомогою серії оперативних короткочасних контрольних робіт (письмових, графічних, практичних), усних фронтальних опитувань, тренінгу тощо), з використанням комп'ютерної техніки.

Підведення підсумків заняття

Передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто, мотивацію діяльності групи й окремих студентів, оцінювання їхньої роботи).

Повідомлення домашнього завдання

Містить пояснення щодо змісту завдання, методики його виконання

Структура конспекту семінарського заняття

Дисципліна: (повністю вказати назву навчальної дисципліни).

Вид заняття: комбіноване семінарське заняття (див.: табл. 12).

Група/клас:

Дата:

Тривалість заняття: 45 хв. Час проведення.

Навчальна мета: вказати конкретно, які поняття будуть закріплені, поглиблені, з якої теми.

Виховна мета: (які цінності та світоглядні ідеї будуть сформовані).

Розвивальна мета: (які творчі навички, критичне мислення необхідно розвинути).

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліни, які забезпечують тему: конкретно вказати назви тих дисциплін, які вже вивчалися учнями і є базою для засвоєння навчальної інформації, винесеної на розгляд семінару.

Дисципліни, які будуть забезпечені темою: конкретно вказати назви тих дисциплін, які будуть вивчатися студентами і для яких навчальна інформація, винесена на розгляд семінару, стане базою для успішного засвоєння.

Навчально-методичне забезпечення заняття

Наочність: (конкретно вказати: таблиці, схеми, презентації тощо, які використовують на семінарі).

Роздатковий матеріал: (конкретно вказати: таблиці, схеми, тестові завдання, картки контролю, інструкційні картки та інші засоби, які будуть використані на семінарі).

Технічні і технологічні засоби навчання: мультимедійні проектори, електронні посібники, цифрові карти тощо).

Рекомендована література

Основна: (конкретно вказати автора, назву, рік видання).

Додаткова: (конкретно вказати автора, назву, рік видання).

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2–3 хв)

- Привітання викладача зі студентами/учнями.
- Виявлення відсутніх.
- Перевірка готовності групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (прибл. 5 хв)

- Повідомлення теми, мети та завдань.
- Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
- Повідомлення плану заняття.

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (30-35 хв).

- Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розглядають основні питання семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення.
- Вказують поетапно питання, що будуть обговорені під час заняття згідно з планом.
- Зазначають конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що будуть використані у процесі обговорення кожного основного питання семінару:
 - ✓ бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо);
 - ✓ розповідь учня/студента;
 - ✓ повідомлення;
 - ✓ виконання індивідуальних завдань (письмових на дошці, побудова та аналіз графіків, проблемних, тестових та інших завдань);
 - ✓ виконання практичних завдань (проблемних завдань, розрахункових задач тощо);
 - ✓ узагальнення;
 - ✓ порівняння та ін.

IV. ПІДСУМОВУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАНЯТТЯ (прибл. 5 хв)

- Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).
- Мотивація діяльності групи й окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2–3 хв).

11. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідницька діяльність учнів – це вид компетентісно-спрямованого діяльнісного навчання, який набуває дедалі більшої актуальності і відображений у сучасних навчальних програмах шкільної географії.

Навчально-дослідницька діяльність школярів за Н. А. Семеновою, – це спеціально організована пізнавальна та творча діяльність учня/учениці, що характеризується метою, активністю, предметністю, мотивацією та свідомістю, яка має структуру, що відповідає науковій діяльності. У процесі здійснення цієї діяльності учні/учениці, використовуючи доступні методи дослідження, активний пошук та відкриття суб'єктивних знань здійснюють з різним ступенем самостійності, а вчитель виконує у ньому роль помічника і консультанта.

Даний вид пізнавальної діяльності введено до навчальної програми з географії саме з метою поєднати виконання практичних і суспільно значущих завдань шляхом створення різноманітних творчих робіт. Введення в шкільну програму досліджень реалізує ідею зближення шкільної освіти з реальним життям, сприяє використанню знань у повсякденних умовах, самостійному здобуванню нових знань, формуванню власного досвіду постановки і вирішення проблем.

Згідно з чинним Державним стандартом середньої освіти, учнівські дослідження пропонується проводити у вигляді створення невеликих есе, презентацій або повідомлень будь-якого іншого творчого характеру. Виконуються дослідження за бажанням учнів під час уроку або у вигляді домашнього завдання, індивідуально або в кооперативно-груповій формі.

За характером пізнавальної діяльності програмні дослідження з географії у старшій школі можна поділити на два типи: *пошукові і практико-орієнтовані*.

Дослідження *пошуково-дослідницького типу* можуть проводитися у вигляді роботи, яка складається з таких етапів: обґрунтування певної обраної теми, визначення проблеми і завдань роботи, висування гіпотези, визначення джерел інформації і способів вирішення проблеми, оформлення результатів дослідження, їх обговорення. Такі дослідження є основою *учнівських проєктів*, вони тривалі за часом проведення.

Головними завданнями *практико-орієнтованих* досліджень з географії є формування досвіду в учнів самостійного пошуку інформації, «бачення проблеми», вміння ставити мету і завдання, робити припущення та шукати факти їх підтвердження, критично аналізувати наявну інформацію і робити власні висновки, збагачувати власну географічну культуру прикладами вирішення геопросторових проблем. Такими є абсолютна більшість тем досліджень, які пропонують навчальні програми для учнів 9-11 класів загальноосвітньої школи (див табл. 2).

Організуючи дослідницьку роботу учнівства студентам-практикантам необхідно розрізняти відмінні риси практичних робіт з географії і власне досліджень. У таблиці наведено основні відмінності між цими видами пізнавальної діяльності школярів.

Таблиця 1

Головні відмінності між практичними роботами та дослідженнями (за В. Машкіною, Д. Пирожок)

Критерії	Практичні роботи	Дослідження
Мета	Забезпечують пошуково-навчальну діяльність шляхом виконання чітко встановлених наукових задач, які орієнтовані на аналіз закономірних взаємозв'язків між складовими природи	Націлені виключно на самостійне вивчення предмета. Стимулюють розвиток власного пізнавального інтересу шляхом проведення учнями досліджень. Активізують творче осмислення процесів і явищ, що відбуваються в

		оболонках Землі
Методичне забезпечення	Передбачений спеціально розроблений навчально-методичний комплекс, заповнення якого є важливим	Передбачається розробка власних творчих проєктів. Ведення спеціалізованих поточних зошитів відсутнє.
Оцінювання	Майже всі практичні роботи оцінюються обов'язково під керівництвом учителя	Оцінювання досліджень здійснюється вибірково – по факту наявності виконаної роботи
Умови проведення	Практичні роботи виконуються як у межах кабінету на уроках, так і у вигляді домашнього завдання	Найчастіше проводять у позаурочний час. Дослідження виконуються різними експериментальними методами – опитуванням, походами, спостереженням та ін.

У першому семестрі навчального року, на який припадає педагогічно-стажувальна практика, навчальні програми (2022 р.) пропонують школярам такі теми досліджень (табл. 2)

Таблиця 2

Теми досліджень у першому семестрі навчального року (9-11 класи)

Курс «Україна у світовій економіці» 9 клас (авт. Кобернік С. Г. та ін.)	Курс «Географія: регіони та країни», 10 клас	Курс «Географічний простір Землі», 11 клас
1. Складання / аналіз схеми «Система географічних наук». 2. Роль географічної науки в професійній орієнтації учнів / учениць та виборі ними виду майбутньої діяльності. 3. Способи зображення об'єктів на картах суспільних явищ.	1. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси у Європі. 2. Відновна електроенергетика в країнах Європи: регіональні особливості та відмінності. 3. Структура й просторова організація виробництва чорних металів у країнах Європи.	1. Визначення оптимального маршруту руху між визначними об'єктами свого району за допомогою навігаційної карти своєї області. 2. Сфери використання даних дистанційного зондування Землі
1. Робота з економічним словником з метою тлумачення понять. 2. Аналіз таблиці «Індекс людського розвитку країн світу». 3. Аналіз схеми секторальної моделі економіки. 4. Порівняння секторальної структури економіки України з розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. 5. Складання схем «Форми просторової організації господарства», «Чинники розміщення виробництва».	1. Лондон, Берлін, Париж, Київ: схожість і відмінність сучасного розвитку міст. 2. Кластери в Італії як домінуюча форма організації виробництва товарів і послуг.	1. Моделювання природних явищ на Землі у дні рівнодень та сонцестоянь. 2. Прояви сили Коріоліса на річках своєї місцевості
1. Складання схеми типізації країн світу за рівнем	1. Екологічні виміри економічного зростання	1. Причини заселення схилів вулканів.

<p>економічного розвитку.</p> <p>2. Оцінка досвіду економічного розвитку інших країн для розвитку України та свого регіону.</p> <p>3. Пошук прикладів впливу глобалізації на розвиток світової економіки, регіону, України.</p> <p>4. Оцінка ролі ТНК, міжнародних організацій у світовій економіці та економіці України.</p>	<p>в країнах Азії.</p> <p>2. Географічне положення країни як чинник її економічного розвитку (на прикладі Туреччини і Сінгапуру).</p> <p>3. Країни Перської затоки – новий осередок індустріалізації.</p>	<p>2. Сучасні вимоги до будівництва у районах з високою сейсмічністю</p>
<p>1. Порівняльний аналіз сільськогосподарських угідь України та окремих країн (регіонів) світу.</p> <p>2. Визначення за картками впливу агрокліматичних ресурсів на розміщення значних посівів тих чи інших сільськогосподарських культур.</p> <p>3. Визначення за картами і еколого-кліматичними показниками основних районів вирощування зернових і технічних культур у світі.</p>	<p>1. Острови Кюсю і Хоккайдо: контрасти Японії.</p> <p>2. Унікальність економічної системи Китаю.</p> <p>3. «Коридори зростання» в Індії.</p> <p>4. Значення цифрових технологій в економічному розвитку Республіки Корея.</p>	<p>1. Ресурсний потенціал атмосфери своєї місцевості та приклади його використання.</p> <p>2. Система протидії засухам у своїй місцевості</p>
<p>1. Напрямки використання деревини в економіці, головні споживачі деревини.</p> <p>2. Визначення за картами атласу географічного положення основних районів лісозаготівель і лісопромислових комплексів з обґрунтуванням принципів їхнього розміщення.</p> <p>3. Роль споживчого та екологічного чинників у розміщенні підприємств лісової промисловості.</p>	<p>1. Національні парки Австралії як об'єкти міжнародного туризму.</p> <p>2. Розвиток Західної Австралії у контексті зростання глобального попиту на природні ресурси.</p> <p>3. Канберра – політико-адміністративний центр країни.</p>	<p>1. Система протидії паводкам, повеням, селям і лавинам в окремих районах України.</p> <p>2. Карстовий рельєф як приклад взаємодії геосфер.</p> <p>3. Прозорість води у річці (озері, ставку): від чого залежить і чому змінюється?</p>
<p>1. Обчислення ресурсозабезпеченості окремих країн світу мінеральними ресурсами.</p> <p>2. Зіставлення карти розміщення вугільних басейнів, районів видобутку нафти й природного газу з картою густоти населення.</p> <p>3. Складання (в групах) характеристики одного з нафтогазових (вугільних)</p>	<p>1. Нова Зеландія – високорозвинена країна зі сприятливими умовами для ведення бізнесу.</p> <p>2. Країни Океанії – регіон екзотичного туризму</p>	<p>1. Деградовані ґрунти: причини і перспективи використання.</p> <p>2. Чинники порушення широтної зональності на материках та території України</p>

Для учнівських досліджень характерні такі риси:

- творчість;
- вчитель є носієм досвіду організації дослідження, а не джерелом знань;
- самоорганізація і пошук школярем власного алгоритму дослідницької діяльності;
- наявність основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері;
- використання доступних для школярів методів дослідження;

- взаємодія учнів у процесі дослідження та використання здобутків дослідження.

Враховуючи ці риси учнівської дослідницької діяльності пропонуємо вчителю-практиканту здійснити наступні кроки:

- 1) ознайомитись з досвідом виконання досліджень на базі практики;
- 2) переглянути теми досліджень, які припадають на період педагогічної практики;
- 3) опрацювати інформацію з відповідних джерел, яка стосується цих тем, з метою виявлення актуальних, цікавих, дотичних до життєвих інтересів школярів напрямків дослідження, якими можна мотивувати учнів до пошукової діяльності;
- 4) з'ясувати форму дослідження (індивідуальна, групова);
- 5) відпрацювати з юними дослідниками методологію дослідження: а) виявлення основної проблеми; б) формулювання мети і завдань; в) висунення припущення; г) вибір методів дослідження і детальна їх характеристика; г) пошук інформаційних джерел; д) зміст дослідження; ж) структура викладу результатів дослідження;
- 6) організувати представлення результатів дослідження за схемою: а) основні здобутки; б) нові можливі напрямки дослідження з обраної теми; в) вплив дослідження на індивідуальну пізнавальну діяльність школяра/школярки.

Пригадайте, що основними і доступними для школярів методами дослідження є:

- 1) огляд публікацій з вибраної тематики, критичний аналіз поглядів, фактів
- 2) спостереження, яке вимагає усвідомлення мети і підбору відповідних прийомів, складання плану спостережних дій. Залежно від обраної теми спостереження можуть бути польові (безпосередні) і опосередковані, наприклад з використанням пошукового сервісу "Google Планета Земля". Вчитель-практикант може допомогти учням вибрати вид спостереження, поставити мету і підібрати прийоми спостереження;
- 2) моніторинг за станом довкілля (як вид спостереження): взяття проб, облік біологічної різноманітності, вимірювальні метеорологічні спостереження, відбір даних статистичних обстежень тощо;
- 3) робота з цифровими картографічними джерелами;
- 4) експериментування: формулювання проблеми, гіпотези та дослідницької задачі;
- 5) анкетування, опитування, інтерв'ю;
- 6) методи теоретичного опрацювання результатів дослідження (аналіз і синтез);
- 7) прийоми оформлення даних спостережень та дослідів у вигляді таблиць, діаграм, графіків;
- 8) текстовий виклад результатів дослідження.

Переважає більшість дослідницьких тем з географії у старшій школі має міжпредметний характер, тому звертайте увагу учнів на необхідність застосування знань і досвіду з інших предметів. Якщо висвітлення теми вимагає підходів з різних дисциплін, то дослідження матиме мультидисциплінарний характер (наприклад: «Значення цифрових технологій в економічному розвитку Республіки Корея» (10 клас) – історія, географія, інформатика), якщо необхідно застосовувати міжпредметні методи, підходи, то це буде міждисциплінарне дослідження (наприклад: «Прозорість води у річці (озері, ставку): від чого залежить і чому змінюється?» (11 клас) – методи хімії і географії). Темі досліджень в 11 класі часто вимагатимуть трансдисциплінарного підходу, тобто учням доведеться цікавитись такими географічними науками як геоморфологія («Карстовий рельєф як приклад взаємодії геосфер»), кліматологія («Ресурсний потенціал атмосфери своєї місцевості та приклади його використання»), загальне землезнавство (Прояви сили Коріоліса на річках своєї місцевості) тощо, поглиблювати свої знання з хімії, фізики, біології, знайомитись з політичною географією, соціологією, філософією для вирішення завдань дослідження.

Всі риси дослідницької роботи мають далекосяжні наслідки для профорієнтації старшокласників та формування їхніх життєвих компетенцій, тому так важливо молодому вчителю-практиканту загорітись самому і запалити школярів до пошуку вирішення проблем різного характеру і змісту.

Рекомендована література

1. Білоус С. Ю. Як розвинути в учня якості дослідника, або методика дослідницьких ланцюжків / Білоус С. Ю. – Х. : «Основа», 2019. – 160 с

2. Лаврук М. М. Українознавчі і краєзнавчі дослідження в шкільній географії: міждисциплінарний та інтегрований підходи / М.М. Лаврук. Сучасні напрямки розвитку географії України: Монографія / [за заг. редакцією проф. Лозинського Р. М.]. – Львів, 2022. – С. 141 – 173.

3. Машкіна В., Пироженко Д. Дослідження як практична складова шкільної географії / В. Машкіна, Д. Пироженко Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : Збірник наук. праць. – Харків, 2017. – Випуск 25 С. 40-45.

4. Падун Н. О. Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування дослідницьких умінь учнів / Н. О. Падун / Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя // Психолого-педагогічні науки. – 2021. - № 1. – С. 90-93.

12. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ НАД НАВЧАЛЬНИМ ПРОЄКТОМ

Навчальний проєкт – це визначена та структурована сукупність завдань, які необхідно виконати учням для розв’язання певної актуальної проблеми; це організація виконання поставлених завдань та взаємодія учня (учнів) з учителем; це детальний аналіз отриманого результату та ґрунтовна рефлексія.

Перед вибором проєкту, над яким будуть працювати старшокласники, необхідно пригадати класифікацію учнівських проєктів.

Відповідно до *кількості учасників* розрізняють *індивідуальні та групові проєкти*. Індивідуальні проєкти виконуються учнями одноосібно і самостійно, а групові передбачають роботу в групах, як малих (2-3 особи), так і більших за кількістю учасників. Для організації проєкту під час практики краще вибрати групову його форму, поділивши клас відповідно на 2-3 групи з варіативними завданнями.

Залежно від того, які відносини встановлюються між виконавцями проєкту, виділяють *проєкти кооперативні, змагальні та конкурсні*. Кооперативні передбачають групову роботу і вимагають координації дій усіх учасників проєкту. Змагальні спонукають учнів випередити інших, якнайшвидше виконати завдання, зробити роботу якнайкраще. Конкурсні проєкти можуть бути виконані одноосібно або групою учнів; зазвичай вони готуються для участі у певному конкурсі – районному, міському, всеукраїнському. Під час практики доцільно вибирати (залежно від умов і рівня взаємин студента-практиканта з учнями) як кооперативні так і змагальні проєкти.

За характером міжпредметних зв'язків проєкти можуть бути *монопредметні, міжпредметні, надпредметні*. Якщо дослідницький проєкт реалізований за програмою одного навчального предмету, йтиметься про монопредметний проєкт. Якщо поєднується та інтегрується матеріал кількох предметів, наприклад, географії та англійської мови, то йдеться про міжпредметний. Надпредметні ж проєкти поєднують знання учнів з різних галузей, у тому числі з тих, які наразі безпосередньо не вивчаються.

Під час практики можна організувати роботу учнів над проєктом з географії. Для цього оптимальними є теми з курсу «Географія: регіони і країни» (10 клас). Зважаючи на наявний досвід, отриманий під час засвоєння курсу «Міждисциплінарний підхід до вивчення географії»

в школі» ви можете організувати і міжпредметні проекти, особливо це актуально для інтегрованого курсу «Географічний простір Землі» (11 клас).

За тривалістю проекти можуть бути *короткі* (від 1 до 6 годин); *середньої тривалості* (від тижня до місяця); *тривалі* (від одного до кількох місяців). Для стажувальної практики доцільно обирати короткі і середньотривалі проекти.

Зважаючи на характер провідної діяльності, розрізняють *інформаційні, творчі та науково-пошукові проекти*. *Інформаційні мають на меті збирання, представлення і обговорення інформації про певний об'єкт чи явище*. Науково-пошукові найбільше схожі на наукові дослідження, оскільки спрямовані на пошук вирішення проблеми, результат якого заздалегідь невідомий. Творчі максимально спрямовані на розвиток мистецьких здібностей учнів, організацію креативної діяльності школярів. Для такого роду проектів характерним є те, що вони зазвичай не мають чітко визначеної структури, оскільки передбачають найрізноманітніші види робіт, а результат такої діяльності може бути представлений у вигляді творчого заходу, вистави, мистецької презентації, експозиції тощо.

Для студентів-стажерів, які не мають досвіду роботи в школі, можна обрати інформаційний проект.

Отож під час практики студентів-стажерів доцільно вибрати *груповий кооперативний (або змагальний) короткотривалий інформаційний проект з географії (або міжпредметний)*. Тематика проектів зазвичай відповідає навчальній програмі курсів, які опановують школярі, та охоплює відповідну проблематику на локальному рівні. Нариклад, якщо ви організуєте проект з теми «Політична карта світу», то одним із напрямків дослідження є вплив глобальних і регіональних політичних змін на те поселення, в якому розміщена школа (демографічну ситуацію, міграцію, просторово-екологічну поведінку населення, мотивацію його діяльності тощо).

Робота над проектом включає певну послідовність у взаємодії вчителя-керівника та учнів-виконавців, покроковий алгоритм виконання завдань проекту від початку реалізації до підбиття підсумків та проведення рефлексії.

Послідовність підготовки і реалізації учнівських проектів

1 етап. Обґрунтування. Починаючи працювати, найперше, що треба зробити – визначити й обґрунтувати тему і завдання проекту. Саме цей момент потребує від вчителя великих зусиль. Тема дослідження має зацікавити учнів, викликати бажання шукати інформацію, аналізувати, ділитися результатами. Чітко сформульоване завдання сприятиме усвідомленій творчій роботі учнів. Продумані та чітко визначені структура і цілі проекту допоможуть старшокласникам якнайкраще реалізувати свої наукові прагнення й стратегії. Покроково розроблений план наукової діяльності дозволить уникнути помилок під час добору інформації та засвоїти досвід здійснення наукового пошуку. На цьому ж етапі вчитель має створити перелік інформаційних джерел, якими користуватимуться його учні, навчити критично ставитися до інформації, виділяти головне та другорядне.

2 етап. Пошук і реалізація. На цьому етапі виконання проекту надзвичайно важливими є самостійність наукового пошуку і критичність сприйняття інформації, які мають продемонструвати учні. Саме самостійна робота буде найефективнішою. Завдання вчителя— навчити учнів координувати свої зусилля над виконанням проекту. На цьому етапі учитель виконує роль **фасилітатора** – педагога, який має допомагати всім учасникам проектної команди вести успішну та ефективну комунікацію під час роботи. Коли ж проектна робота заходить у глухий кут (бракує ідей, визначеності щодо подальшого напрямку роботи), то вчитель виконує функцію **ментора** – педагога, який має встановлювати інтенсивність та визначати напрям роботи дітей, а також допомагати в ситуаціях, що склалися. Отримання цього досвіду (фасилітатора і ментора) – дидактична мета діяльності стажера у рамках проекту.

У рамках роботи над проектом доцільно застосовувати такі прийоми: «Скрайбінг» – розповідь чи пояснення, яке супроводжується графічною ілюстрацією основного змісту сказаного; «Стрічка часу» – це інструмент, за допомогою якого можна проілюструвати розвиток подій у просторі та часі (для цього найкраще підходить програма Timelapse in Google Earth); «Інтелект-карта» – спосіб візуалізації та організації інформації, який дозволяє розглядати проблему з різних ракурсів, виокремлюючи її внутрішні зв'язки та використовуючи потенціал обох півкуль мозку людини; «Хмара слів» – це візуальне відтворення списку понять, категорій чи фактів на єдиному спільному зображенні, за допомогою якого можна візуалізувати інформацію з певної теми; «Інфографіка» – спосіб подання ключової інформації за допомогою яскравих та змістовних схематичних зображень; «Лепбук» – саморобна інтерактивна папка чи зошит, де зібрано яскраво оформлені різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми.

3 етап. Представлення результатів. На етапі презентації результатів дослідження дуже важливо допомогти старшокласникам правильно це зробити. Доречно буде запропонувати учням створити портфолію проекту – комплект інформаційних матеріалів, що безпосередньо стосується тематики пошуку. Або провести доповідь-презентацію. Чи організувати невеликий захід, на якому школярі зможуть докладно розповісти про свої здобутки. І не забувайте, що проєкт відрізняється від навчального завдання тим, що має мати соціальний наслідок: якщо це дослідження причинно-наслідкових зв'язків, то доповідь має бути виголошена перед тією соціальною групою, яка зацікавлена у результатах дослідження (наприклад мешканці поселення чи вулиці, учні всіх старших класів школи тощо). Або ж має мати матеріальне вираження в географічному просторі: естетичне оформлення джерела, благоустрій громадського простору, інформаційний плакат про місцевий визначний об'єкт тощо.

4 етап. Рефлексія. На цьому етапі учні аналізують свою діяльність в рамках проєкту: методи дослідження, комунікацію, результати проєкту і його вплив на особистісний розвиток, перспективу досліджень.

Теми для проєктів можуть визначатись навчальною програмою з відповідного курсу шкільної географії. Так у курсі «Україна у світовій економіці», 9 клас, (авт. Кобернік С. Г. та ін.) школярі можуть працювати над такими проєктами: « Роль географічної науки у вирішенні важливих проблем розвитку країни», «Критичне оцінювання сучасної економічної ситуації в Україні, її місця серед країн світу», «Аналіз та оцінка власних можливостей у зростанні добробуту своєї родини та держави», «Позитивні та негативні наслідки глобалізації», «Роль ТНК та міжнародних організацій у розвитку національних економік», «Необхідність охорони та збереження сільськогосподарських угідь» тощо.

У виборі тем для проєктів в 10 та 11 класах необхідно враховувати профіль школи, актуальні проблеми місцевості в якій розміщена школа, майбутню професійну спрямованість учнів та власну пошукову зацікавленість вчителя-практиканта (доцільно мотивувати старшокласників до дослідження з проблематики магістерської роботи з метою апробації методичних рекомендацій магістранта).

Оформлення плану проєкту можна здійснити за таким зразком:

П Л А Н У В А Н Н Я П Р О Е К Т У			
Назва:		Тривалість:	
Навчальний предмет:		Вчитель:	
Клас:		Інші навчальні дисципліни:	
Ключові поняття			
Навчальні цілі		Критичне мислення/вирішення завдання	Самоорганізація
		Співпраця	Інше:
Завдання проєкту (ролі учнів, мета, основне завдання)			
Продукти (результати проєкту)			
		Індивідуальні:	
		Командні:	
Презентація результатів проєкту			

Необхідні матеріали	Консультування з фахівцями:
	Обладнання:
	Матеріали:
	Інше:
<p>Рефлексія (як учень, команда даватимуть зворотній зв'язок, обговорюватимуть проміжні результати, оцінюватимуть об'єм виконаної роботи).</p>	
<p>Примітки, умови щодо проміжних етапів проекту:</p>	

Приклади учнівських проєктів та матеріали до них ви можете переглянути на рекомендованому сайті «На урок» Каталог проєктів (<https://naurok.com.ua/project>).

Широкі можливості для проєктної діяльності дає штучний інтелект (див. «Здійснення проєктного навчання за допомогою штучного інтелекту <https://naurok.com.ua/webinar/zdiysnennya-proektnogo-navchannya-za-dopomogoyu-shtuchnogo-intelektu>).

Для поглиблення фахової компетентності студенти-практиканти мають можливість у рамках **неформальної освіти взяти участь у вебінарах**:

1. Бондаренко Л. Навчання через проєктну діяльність – формування цілісної картини світу. Вебінар. <https://naurok.com.ua/webinar/navchannya-cherez-proektnu-diyalnist-formuvannya-cilisno-kartini-svitu>
2. Немченко В. Проєктний метод навчання. Курс. <https://naurok.com.ua/learn/proektniy-metod-navchannya-3>
3. Проєктне навчання. Освітня платформа «На урок». <https://naurok.com.ua/upgrade/project-based>

Рекомендована література і джерела

1. Ковальова К.І., Нападівська Г.Ю. Метод проєктів як засіб модернізації навчально-виховного процесу з географії. / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки. – Херсон, 2015. – №2. – С. 113-118.

2. Лаврук М.М, Лесів О. Ф. Еколого-географічне дослідження малих річок: методичний і дидактичний аспекти (на прикладі р. Сивка, притоки Дністра)./ Фізична географія та геоморфологія. – КНУ ім. Т. Шевченка, 2019. – № 93 (1) – С. 40-50.

3. Мартинець Л.А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього закладу / Освіта та розвиток обдарованої особистості № 3 (34) – 2015. – Режим доступу: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2015/3/04.pdf>

4. Мірошник С. І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів / Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383

5. Проекти з географії. <https://urok.osvita.ua/geography/rozrobka-proektu/>

6. PBL Works (Золотий стандарт проектно-орієнтованого навчання). <https://www.pblworks.org/>

13. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА-ПРАКТИКАНТА

Завданням для студентів другого року навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», що проходять психолого-педагогічну практику у старших класах загальноосвітніх закладів та у закладах III рівня акредитації (коледжі, технікуми, вищі професійні училища), є *Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта*. Завдання базується на знаннях студентів, отриманих у процесі вивчення курсів «Психологія», «Загальна психологія» чи «Основи психології».

Алгоритм виконання завдання

1. Для виконання завдання оберіть колегу, заняття якого ви будете відвідувати та аналізувати. Для якісного написання «Аналізу професійної компетентності викладача-практиканта» рекомендуємо відвідати кілька пробних та залікових занять студента.

2. Використовуючи запропоновану схему, охарактеризуйте професійну компетентність викладача-практиканта.

3. На основі даних, отриманих в результаті спостереження та аналізу педагогічної діяльності, виконайте завдання.

Вимоги до виконання аналізу професійної компетентності викладача-практиканта

Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, котре має продемонструвати рівень психологічних знань студента та здатність проаналізувати параметри професійної педагогічної компетентності студента-колеги на практиці: психологічні особливості його педагогічної діяльності та спілкування, особистісні якості, що впливають на успішність досягнення мети та взаємодії із групою в процесі викладання. Робота має бути виконана самостійно. Зміст роботи повинен відповідати заданій проблематиці. Текст повинен відображати суть питання, висвітлювати усі його можливі аспекти, тобто повинен містити відомості про викладача-практиканта, дані про його психологічні якості та психологічні особливості його педагогічної діяльності, а також висновки та рекомендації щодо подальшого розвитку психологічної складової педагогічної компетентності. Ці дані обов'язково мають бути проілюстровані конкретними прикладами, отриманими в результаті спостереження за викладачем та групою в ході проведення ним навчального заняття. Структура роботи повинна бути чіткою та логічною, обов'язково містити додатки (схему аналізу професійної компетентності викладача-практиканта).

Аналіз професійної компетентності викладача-практиканта має містити: 1. Титульний лист, у якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедра, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про викладача-практиканта, на якого складена характеристика (прізвище, ім'я, по батькові; тема та час проведення заняття, яке аналізується), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу. 2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, яка охоплює спостереження за педагогічною діяльністю викладачапрактиканта на занятті та аналіз виявлених психологічних особливостей професійної компетентності колеги. Обсяг змістовної частини – 2-3 сторінки. 3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет колеги-практиканта як викладача вищої школи, характеристику його подальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі з якими він зіткнувся. На основі складеного аналізу професійної компетентності викладача-практиканта студент може розробити рекомендації для колеги щодо розвитку його педагогічної компетентності та можливостей подальшої педагогічної діяльності. Обсяг роботи – **від трьох до п'яти сторінок друкованого тексту** (формат А-4, кегль 14, інтервал 1,5). Робота повинна бути виконана згідно вимог українського правопису (граматично та пунктуаційно вірно). Оформлення роботи має відповідати усім вимогам щодо оформлення студентських наукових робіт.

Таблиця 6. Схема аналізу професійної компетентності викладача-практиканта (за О. Штепою)

Інструкція до заповнення схеми: Оцініть за десятибальною шкалою кожен з параметрів професійної компетентності викладача-практиканта.

1. Педагогічна діяльність викладача-практиканта		
Ставить розвиваючі та виховні задачі поруч з навчальними	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Ставить та реалізує головним чином навчальні задачі
Володіє варіативною методикою, тобто вибором одного методичного рішення з декількох можливих	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Використовує одноманітні методичні рішення у навчанні
Прагне і уміє аналізувати свій досвід	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Уникає самоаналізу за різних приводів
2. Педагогічне спілкування викладача-практиканта		
Заздалегідь планує комунікативні задачі	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Задачі спілкування у ході заняття не планує, покладаючись на ситуації, що виникають стихійно
Створює у класі атмосферу довіри, психологічної безпеки; студенти відкриті для спілкування та розвитку	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	У спілкуванні використовує жорсткі методи; виходить з незаперечного авторитету викладача; студенти напружені

	Виходить з цінності особистості кожного студента; поважає їх гідність, зорієнтований на підтримку	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Студенти сприймаються як об'єкт, засіб, перешкода. Не диференціює власного спілкування, зорієнтований на формальні оцінки.
3. Особистість викладача-практиканта			
	Має стійку професійно-педагогічну спрямованість	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Вважає, що ненадовго затримається на викладацькій діяльності
	Має позитивну Я-концепцію, спокійний та впевнений	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Постійно невпевнений у собі
	Працює творчо, застосовує оригінальні прийоми	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Працює головним чином за типовими методичними розробками
4. Навченість та наукованість студентів			
	Ставить задачі формування в студентів уміння вчитися, заохочує їх активні навчальні дії та самоконтроль, організовує творчу діяльність студентів	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Задачі розвитку, уміння вчитися в студентів не ставить, дає завдання у готовому вигляді, організовуючи лише репродуктивну діяльність студентів
	Розвиває в студентів самостійність та ініціативу	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Самостійність та ініціативу студентів не заохочує
	Прагне намітити для окремих студентів індивідуальні програми	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Індивідуальний та диференційний підхід мінімальний
5. Психологічний аспект педагогічної діяльності			
	Може увіяти себе на місці студента, поглянути на проблему його очима	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Вважає недоцільним прагнення пояснювати проблему з точки зору студента
	Відверто та щиро виявляє свої думки та почуття у спілкуванні зі студентами	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Жорстко дотримується правил ролі викладача, зорієнтований на формальні ділові стосунки та підтримання власного

			авторитету.
	Динамічний та гнучкий у спілкуванні, звертає увагу на проблеми, що виникають, та прагне їх вирішити	10 9 8 7 6 5 4 3 2 1	Негнучкий, не помічає конфліктів, що виникають, не здатний до їх конструктивного вирішення.

Увага! Заповнена схема-спостереження за педагогічною діяльністю викладача-практиканта має бути прикріпленою до тексту завдання

Визначте загальну суму балів за схемою, що свідчитиме про відповідний рівень професійної компетентності викладача-практиканта:

- 15 - 45 балів - неприпустимий рівень
- 46 - 75 балів - критичний рівень
- 76 - 120 балів - середній рівень
- 121 - 135 балів - високий рівень
- 136 - 150 балів - рівень майстерності

Проаналізуйте яскравість вияву кожної компоненти професійної компетентності. Зосередьте свою увагу при аналізі та поясненні одержаних результатів на позитивних аспектах та параметрах, які потребують розвитку чи корекції, ілюструючи їх короткими прикладами з відкритого заняття, проведеного магістром-практикантом.

Оцінювання аналізу професійної компетентності викладача-практиканта

Увага! Для оцінювання аналізу професійної компетентності викладача-практиканта студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології щонайменше за тиждень до дати захисту практики. Не забувайте долучати до роботи індивідуальний залічковий лист!

9-10 балів Робота виконана самостійно. Усі аспекти характеристики висвітлені. Текст містить 5-6 прикладів, що ілюструють певні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Роботи виконана та оформлена згідно усіх вимог.

7-8 балів Робота виконана самостійно, висвітлює практично усі аспекти характеристики. Текст містить 3-4 прикладів, що ілюструють певні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Роботи виконана та оформлена згідно усіх вимог.

5-6 балів Робота виконана самостійно, проте висвітлені не усі аспекти характеристики. Текст містить 1-2 приклади, що ілюструють певні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Структура роботи чітка та логічна, проте обсяг дещо зменшений (відсутні деякі необхідні додатки). Можливі граматичні 3-4 та пунктуаційні помилки.

1-4 бали Робота виконана самостійно, проте висвітлює задану проблематику лише частково. Відсутні приклади, що ілюструють психологічні особливості професійної компетентності викладача-практиканта. Робота потребує корекції логічної структури. Обсяг роботи зменшений, відсутні усі необхідні додатки. Виконання та оформлення роботи не відповідає вимогам.

0 балів Робота є плагіатом.

ЗАЛІКОВИЙ ЛИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДПРАКТИКИ

Студента (-ки) географічного факультету освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проходження практики _____

1. ЗАЛІКОВІ УРОКИ З ГЕОГРАФІЇ							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
2							
3							
2. ЗАЛІКОВИЙ ВИХОВНИЙ ЗАХІД							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
3. КОНСТРУКТОР ЗАЛІКОВОГО УРОКУ З ГЕОГРАФІЇ							ЗАХИСТ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
4. КОНСПЕКТ ЗАЛІКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
5. РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОГО УЧНІВСЬКОГО ПРОЄКТА							
Номер за пор.	Дата відвідування	Клас	Тема проєкта, клас	Шкала 0–15 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
6. РОЗРОБКА УЧНІВСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ							
Номер за пор.	Тема дослідження, клас			Шкала 0–15 б	Хто оцінював	Підпис	
1.							
7. АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА-ПРАКТИКАНТА							
Номер за пор.				Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1.							
8. ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ							
Номер за пор.				Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1							

Загальна сума балів, оцінка за практику : « _____ » _____

Керівник-методист від факультету _____

(підпис, посада, прізвище та ініціали)

АНКЕТА

критичного осмислення результатів педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти (магістри)

Дата _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Стать _____

Тип навчального закладу _____

Місцезнаходження навчального закладу (село/ місто) _____

I. Організаційні аспекти підготовки і проведення педагогічної практики

1) Чи вважаєте Ви оптимальними організаційні заходи підготовки студентів до практики:

А) загальні настанови щодо завдань і видів діяльності на практиці:

Так _____

Ні _____

Б) забезпечення необхідними документами від університету

Так _____

Ні _____

В) достатньою допомогою від керівника факультету

Так _____

Ні _____

Г) достатньою допомогою від керівника з педагогічного факультету

Д) достатньою допомогою від керівника з кафедри психології

Так _____

Ні _____

Ваші пропозиції та зауваження щодо покращення організації і супроводу педпрактики від університету _____

II. Ефективність методичного забезпечення педпрактики

1) Як часто Ви звертались до навчально-методичного посібника з практики?

Часто _____

Іноді _____

Жодного разу _____

2) Як часто Ви отримували методичну допомогу від свого керівника від факультету:

А) кожного разу, коли зверталась (-вся)

Б) не завжди, коли зважався (-лась), отримував (-ла) необхідну допомогу

В) не звертався (-лась) по методичну допомогу до керівника від факультету жодного разу

3) Чи отримували Ви методичні поради (у разі звернення) від керівника з педагогічного факультету?

Так _____

Ні _____

Не звертався (-лась) за методичною порадою

4) Яких методичних компетенцій Вам бракувало під час проходження практики?:

А) з сучасних методів навчання

Б) з дистанційного навчання

В) з інформаційно-комунікаційних технологій

5) Чи отримували Ви достатньо методичної допомоги від вчителя географії?

Так _____

Ні _____

6) Чи мали Ви організаційні труднощі з проведенням уроків?

Так _____

Ні _____ -

7) Якщо «так», то з чим, на Вашу думку вони пов'язані? _____

8) Чи були у Вас труднощі психологічного характеру в організуванні навчального процесу?

Так _____

Ні _____

9) Якщо «так», то опишіть ці труднощі _____

III. Фахова результативність педпрактики

1. Оцініть ваші очікування і результати педпрактики

А) виявилось краще, ніж я очікував (-ла)

Б) виявилось гірше, ніж я очікував (-ла)

2. Оцініть міру вашого власного методичного зростання в результаті практики

А) нічого не змінилось

Б) дещо поліпшилось

В) помітно зросло

Г) дуже зросло

3. Оцініть фаховий вплив на Вас вчителя під час практики

А) незначний

Б) середній

В) значний

4. Оцініть по 5 – бальній шкалі власні зусилля, які Ви доклали, готуючись до навчальних і виховних занять в школі.

1 бал

2 бали

3 бали

4 бали

5 балів

5. Якого висновку Ви дійшли після практики?:

А) переконалась (-вся), що школа—це моє покликання

Б) переконалась (-вся), що не зможу працювати в школі.

IV. Рекомендації і зауваження студентів, щодо покращення організації та методичного наповнення педагогічної практики.

1. Висловіть свої міркування і побажання щодо організування і змісту педагогічної практики _____

Дякуємо! Ваша думка дуже важлива для покращення організування практики для наступних студентів-практикантів!